

Whitall Perry

A TEREMTÉS*

A Tao szüli az Egyet, az Egy a kettőt, a kettő a hármat, a három a létezőket. A létezők hátán a *jin*, kebelén a *jang*; a lélekerő adja összhangjukat.

Tao te king, XLII¹

Isten azért vált emberré, hogy az ember Istenné válhasson.

*Szent Atanáz, Szent Ágoston,
Alexandriai Szent Cirill, Eckhart mester,
Jakob Böhme és mások²*

Metafizikai perspektívából „a teremtést (avagy megnyilvánulást) a PrINCÍPIUM határtalansága szigorúan magába zárja. ... Minthogy a világ a Lét abszolút szükségképpeniségének lehetséges, *ergo* szükségképpen aspektusa, nem lehet, hogy ne létezzék” (Frithjof Schuon).³

Spirituális perspektívából „amit a világ folyásának és teremtésnek hívunk, nem egyéb, mint játék (*kridá, lila, paida, dolce gioco*), amelyet a Szellem játszik önmagával, mint ahogy a napfény »játszik« mindazon, amit megvilágít és életre kelt, és míg látszólag érintkezik a dolgokkal, azok őt nem érintik.” Az érzéki világ „annak következménye, hogy a Szellem ismeri »a sokszínű világrajzolatot,

* Forrás: *Tradíció. A Metafizikai Tradicionalitás Évkönyve 2003* (Debrecen: Kvintesszencia Kiadó, 2003), p. 99–104

¹ Lao-ce: *Tao te king. Az Út és az Erény könyve*. Budapest, 2001, Kairosz Kiadó. (ford. Kulcsár F. Imre), 51. o. Julius Evola/Franco de Fraxino értelmező fordításában: „A tao hozta létre az egyet, az egy hozta létre a kettőt (a *yint* és a *yangot*), a kettő hozta létre a hármat, a három adott életet az egyedi lények sokaságának (a »tízezer dolognak«), melyek kiindulva a hatalomból (*yin* = a »sötétségből«) átmennek az aktusba (*yang* = a »fénybe«). A primordiális egység (*ch'i* – amelyhez igazodik a *yin* és a *yang* változatos egysége) alkotja meg az átmenet útjait” (Julius Evola: *A PrINCÍPIUMNAK és AKCIÓJÁNAK KÖNYVE [Tao te ching] – A jelenkori spiritualizmus arca és álarcá*. Budapest, é. n., A Hagymány Iskolája. 72. o.).

² Lásd például *Meister Eckhart by Franz Pfeiffer*. London, 1924, Watkins (Translated by C. de B. Evans), 387. o., vagy Jakob Böhme: *Signatura Rerum*, X. 53.

³ *De l'Unité transcendante des Religions*, 66. o.

amelyet önmaga festett önmaga hatalmas vásznára» (Sankarácsárja).⁴ Nem ennek a mindenségnek a révén ismeri meg önmagát, hanem önmagáról való ismerete révén lesz ezzé a mindséggé” (Ananda K. Coomaraswamy).⁵

Kozmológiai perspektívából a teremtés annak fokozatos exteriorizációja, ami eredendően internális, vagy másképpen kifejezve az önmagában álló Legfőbb Princípium (Önvaló, *Átmá*) esszenciális pólusa (*purusa, jang*) és szubsztanciális pólusa (*prakriti, jin*) közötti módosulás – miközben Maga a Princípium mint „mozdulatlan Mozgató” (Arisztotelész) nem bonyolódik bele produktumaiba: „Az *Egyetemes Lény* az, ami a megnyilvánulás viszonylatában – melynek princípiuma – »esszenciává« és »szubsztanciává« polarizálja Magát, anélkül, hogy az benső egységét bármilyen módon is érintené” (René Guénon).⁶ „A Sárkány-Atya megmarad Plérómának: ugyanúgy nem kevesbedik meg azáltal, amit kilehel magából, mint ahogyan nem növekszik meg azáltal, amit újra magába fogad” (Ananda K. Coomaraswamy).⁷ A megnyilvánulás a fokozatos individuáción, lehatárolódáson, alászálláson és „bukáson” keresztül valósul meg: „Az esszenciától a szubsztancia felé tartó mozgás megfelel a középponttól a kerület, a belsőtől a külső, valamint ... az egységtől a sokszerűség felé tartó mozgásnak” (René Guénon).⁸ „Mínthogy Ő a Belső, exteriorizált mindent; s mínthogy Ő a Külső, visszavonta mindenek létét” (Ibn Atá’illáh).⁹

Ilyen módon látható, hogy a tradicionális tudomány szerint az „evolúció” egy megromlást foglal magában: sokkal inkább arról van szó, hogy a világ egy aranykorral veszi kezdetét, mint arról, hogy véget érve egy eljövendő boldog korba torkollik (amely egyébként is egy másik világhoz, egy másik korszakhoz, egy másik ciklushoz tartozhatna csak); és valójában az evolúció modern elmélete éppen azt utasítja el, hogy Istennek hatalma volna teremteni valamit, ami tö-

⁴ „Magam kell hogy legyek a Nap, mely bő sugárt ad,
Hogy megfesse Isten színtelen óceánját.”

(Angelus Silesius: *Kerubi vándor*. Budapest, 1991, Helikon Kiadó (ford. Tatár Sándor), 10. o. (1:115).

„Te vagy az ecset, melynek a világ összes színárnyalatát köszönheti” (Farídu‘-dín Gandzs-i Shakar – Hughes: *Dictionary of Islam*, London, 1935, 618. o.).

⁵ *Hinduizmus és buddhizmus*. Budapest, 1989, Európa könyvkiadó (ford. Török Zoltán), 24–25. o. Coomaraswamy itt a *Brihad-Áranjaka upanisad* I. IV. 10-et kommentálja.

⁶ *Az ember sorsa a védánta szerint*. Budapest, 1998, Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó (ford. Darabos Pál), 51. o.

⁷ *Hinduizmus és buddhizmus*, 12. o.

⁸ *A mennyiség uralma és az idők jelei*. Budapest, é.n., A Hagymány Iskolája (ford. Buji Ferenc), 145. o.

⁹ *Hikam*, no. 152.

kéletes.¹⁰ Érdeemes összevetni a *Teremtés könyvének* két mondatát: „Isten saját képmására teremtette az embert” (1:27) és „Isten látta, hogy nagyon jó mindaz, amit alkotott” (1:31) az ember származásáról szóló modern tanításokkal. „Bizonyos »neo-jógik« módjára azt hinni, hogy az evolúció majdan egy emberfeletti embert fog eredményezni, »aki annyira fog különbözni az embertől, mint amennyire az ember különbözik az állatoktól, vagy az állatok a növényektől«,

¹⁰ Vö. Philón: *A világ teremtéséről* (Miért teremtette Isten előbb az eget, mint a földet?).

„Ami fajunk elsődleges állapotát illeti” – írja William F. Warren, a Boston University első rektora egyik mélyre ható és figyelemre méltó erudícióról tanúságot tevő munkájában (*Paradise Found, the Cradle of the Human Race at the North Pole, a Study of the Prehistoric World*. Boston, 1885) –, „egy valóban tudományos elme nem az üres teoretikusok légből kapott spekulációira kívánja alapozni koncepcióit, hanem ama tény mozdíthatatlan talapzatára, amelyet az összes egybeeső isteni és emberi tanúbizonyosság közül a legszélesebb alapokon nyugvó, a legrégebb és legvitathatatlanabb hitelesített és erősített meg. S mivel ezek értelmében a fény kezdetben is fény volt, a víz kezdetben is víz, a Szellem pedig kezdetben is szellem, úgy az Ember is kezdetből fogva Ember volt. Ez azt jelenti, hogy az első emberek nem lehettek volna emberek emberi tudatosság nélkül, s hogy emberi tudatossággal sem rendelkezhetek volna megfelelő észbeli képességek és szabadság nélkül” (418. o.). Érdeemes szembeállítani e kijelentéssel egy evolucionista tudós kijelentését: „Bármennyire is felfoghatatlan számunkra, modern emberek számára, valóban volt olyan idő, amikor az emberek *képtelenek voltak bármilyen érdembeli különbséget tenni egy növény és egy ember között*” (Dr. Wilhelm Mannhardt, Berlin, 1876. 409. o.). Warren számára ez elkerülhetetlenül felveti azt a „zavarba ejtő és ... fundamentális kérdést, ami magának az ősnemződésnek a lehetőségére és elképzelhetőségére irányul” (410. o.).

Egy másik helyen és gondolatmenetben Warren azt a „szerencsétlen és baljóslatú tény” nehezíti, hogy „napjaink átlagos biológusa semmi értelmét nem látja annak, hogy tudományos figyelmét a jelen [XIX.] századot megelőző korszakokra irányítsa – vagyis hivatásával kapcsolatban az emberi nem intellektuális történetét a legkisebb érdeklődésre sem méltatja. Az élet problémáira irányuló emberi megfigyelés, gondolkozás és spekuláció korszakai számára olyanok, mintha nem is léteztek volna. S még ha szert is tesz bizonyos jártasságra ezekben, azt rendszerint csak azért teszi, hogy szórakoztassa hallgatóit azoknak a dolgoknak a felidézésével, amit a korábbi időszakok vonatkozásában groteszknek vagy abszurdnak vél, és érzékeltesse velük azt a távolságot, amely a modern »tudományt« a régiek tudásától elválasztja. Mindarra, amit fajuk azt megelőzően produkált, hogy saját közvetlen tanáraik színre léptek volna, szánalommal és megvetéssel tekintenek.

Mármost az emberi megismerés bármelyik ágazatában egy ilyesfajta hozzáállás nyilvánvalóan csak helyteleníthető, és hatásai minden szempontból szükségképpen károsak lesznek. Amilyen mértékben eluralkodik ez a beállítottság az értelmiségiék bármilyen osztályában, olyan mértékben szigetelődik el a kérdéses osztály az emberiség kollektív és történelmi intellektuális életétől” (315. o.).

Visszatérve az evolúció kérdésére, Warren arra figyelmeztet bennünket, hogy „amit a zoológus az élet »legalsóbb« formáinak nevez, inkább a legmagasabbak közé tartoznak, ha »legmagasabbak« alatt azokat a formákat értjük, amelyek a leginkább inkluzívak, *lebenskräftige*, és az evolúciós differenciálódásra leginkább fogékonyak” (295. o.).

annak jele, hogy az illető nem tudja, mit jelent embernek lenni” (Frithjof Schuon)¹¹ „Akár testről vagy lélekről, akár eszközzel vagy élőlényről legyen szó, a kiválóság dolgában egyik sem juthat a tökéletesség magas fokára pusztán csak véletlenül, hanem csakis ama rend, szabály és művészet útján, amelyben részesül.” (Platón).¹² S amiben részesül, azt a változhatatlan archetípusoktól nyeri.

Az ember szükségképpen azonosul megismerése tárgyával. Azok számára, akik abban hisznek, hogy a világ Istenből áradt ki, van egy út, mely visszavezet Istenbe; azok számára, akik abban hisznek, hogy a világ a káoszból fakad, hasonlóképpen van egy út, mely e lehetőséggel van összhangban.¹³

A TEREMTÉS MINT ISTEN ÖN-MEGNYILATKOZÁSA

Azért alkotta [Isten] a dolgokat, hogy bölcsességét előtárja.

Hermész Trismegisztosz

Az Isteni Bölcsesség azért teremtette a világot, hogy megnyilatkozzanak mindazon dolgok, melyek mindaddig csak Megismerésében rejtettek.

Dzsáláluddín Rúmí

„Elrejtett kincs voltam, s a világot azért teremtettem, mert azt akartam, hogy megismerjenek.”

Muhammad (hadisz qudsí)

*Titkos kincsei közt rejtettem,
A semmiből hívott engem elő.*

Nahmán ben Szimhá

¹¹ *Perspectives spirituelles*, 150. o. Emerson jobban tudta mindezt, mint Aurobindo, amikor kijelentette, hogy „az ember romokban heverő Isten” (William F. Warren: *Paradise Found*, 417. o.).

¹² *Platón Összes Művei I–III*. Budapest, 1984, Európa Könyvkiadó (ford. Péterfy Jenő et al.), I. kötet, 609. o. (Gorgiasz 506D).

¹³ „A por visszatér a földre, ahonnan jött, az életet lehelet meg Istenhez, aki adta” (*A prédikátor könyve* 17:7). „Ha eltávozom, kiből fogok távozni?” (*Prasna upanisad* VI. 3. – Ananda K. Coomaraswamy fordítása nyomán). Lásd továbbá Ralph Cudworth [†1688] észrevételét: „Az atomelmélet (*Atomical way*) a korporális jelenségeket nem formákra, minőségekre és fajokra, hanem számokra, mozgásokra és képzetekre kívánja felbontani” (*The True Intellectual System of the Universe*. 1st American Edition, 1837. I. 69.).

A teremtés oka s kezdete Isten jósága volt, mely arra vágyott, hogy közölje magát.

William Law

Mert Isten nem azért hívta létre a világot, hogy általa tökéletességre jusson, hanem hogy megnyilvánulhasson – tehát az öröm és a dicsőség miatt. Nem mint ha ez az öröm a teremtéssel kezdődött volna: nem, minthogy öröktől fogva ott lakozott a *Mysterium Magnum*ban, ám mégis önmagáért való szellemi muzsikaként s játékként. [Ám maga] a teremtett világ sem más, mint ez az önmagából fakadó játék, amelyhez Ő adja a muzsikát; s ez éppen olyan, mint amikor sokféle zeneszerszám hangja egyetlen nagyszerű muzsikává válva egyetlen harmóniába olvad.

Jakob Böhme

Isten saját tökéletes természetének megfelelően teremtette a lelket, hogy az egyszülött Fiának jegyese lehessen. S minthogy tudta, mit akar, elhatározta, hogy kilép örök atyáságának elzárt cellájából, ahol mindörökkön-örökké nyugodott, s mindenféle hírt ad Magáról – miközben bensőleg megmarad eredendő fénytérmezzete első kezdetében. ... Előjött a kiválóság kiválóságából, hogy jegyese kíséretében ismét visszatérjen oda, s megmutassa neki titokzatos Istenségének elrejtett misztériumát, ahol Ő békében nyugszik Önmagával s az összes teremtménnyel.

Eckhart mester

Isten (*al-haqq* = az Igazság/Valóság) látni óhajtotta megszámlálhatatlanul sok legtökéletesebb Nevének lényegét – vagy ha úgy tetszik, azt is mondhatod: látni óhajtotta saját lényegét – egy mindent átfogó tárgyban, mely, minthogy léttel bír, újra megismétli az isteni rendet –, s ilyen módon meg akarta jeleníteni titkát Önmagának.

Ibn 'Arabi

Egyedül az ember hordja magán belül mindazokat a fajokat, amelyek a földön léteznek.

Jakob Böhme

Azért született az egész Szentírás, azért teremtette Isten a világot s valamennyi anyagi természetet, hogy megszülethessen a lélekben, a lélek pedig beleszülethessen Őbelé. [Legbelső] természete szerint minden mag arra törekszik, hogy

búza legyen, minden fém arra törekszik, hogy arany legyen, minden születés arra törekszik, hogy ember legyen. Ezért mondja egy mester: „Nem találni olyan állatot, amelyben ne volna valami közös az emberrel (Majmonidész).”

Eckhart mester

Csak azért mutatkoztam meg előtted, hogy szolgálattal Felém fordulj. Ha kinyilatkoztatom neked az Én szolgálatomnak titkát, az csupán azért van, mert kapcsolatban vagyok veled; s ha hozzád közeledem, az csupán azért van, mert barátságban vagyok veled. Nem azért nyilatkoztam meg neked, hogy továbbra is megmaradj abban, ami elfátyoloz Tőlem, mint ahogy nem is azért hoztalak létre és formáltalak meg, hogy hol megerősödj, hol meg meggyengülj abban, ami visszatart téged a Velem való érintkezéstől.

'Abdu'l-Dzsabbár an-Niffari

Isten Képe a legtökéletesebb teremtmény. Mivel két Isten nem létezhet, a Mindenható legkiválóbb műve Isten Képe. Nem istenkáromlás azt mondani, hogy Isten nem tud teremteni Istent: a legnagyobb, amit létre tud hozni, Önnön Képe, s e Kép a legtökéletesebb teremtmény, mely a legtökéletesebb kincseket élvez a legtökéletesebb módon. Oly teremtmény ez, mely a legistenibb és legtökéletesebb képességekkel van felruházva: ... képes arra, hogy lássa az egész örökéletet annak egész tartalmával egyetemben, s mint egy tükör, magába foglalja mindazt, amit lát; képes arra, hogy mindent szeressen, amit magában foglal, s hogy mint a Nap, szeretetét ragyogtassa.

Thomas Traherne

A Hatalmas Én, egyszerre két természet tulajdonában, azzal a szándékkal lép elő, hogy megtapasztalja mind a hamisat, mind az igazat.

Maitri upanisad, VII. XI. 8.

Miközben Isten valóban egy, legmagasabb és legfőbb képességei szerint mégis kettő, még hozzá jószág és uralom. Jószágán keresztül nemzette mindazt, ami van, s uralmán keresztül uralkodik mindazok fölött, amiket nemzett.

Philón

Isten nem képes megismerni Magát nélkülem.

Eckhart mester

Az ember összekötő láncszem Isten és a Természet között. ... Minthogy Isten alászállott az emberbe, neki föl kell hágnia Istenhez.

'Abdu'l-Karim al-Dzsili

Fiaként hozott engem elő örök atyaságának képében, hogy én is atyává legyek, s előhozzam Őt.

Eckhart mester

Jézus mondta: Ha a test a szellem miatt keletkezett, akkor az csoda; de ha a szellem keletkezett a test miatt, akkor az a csodák csodája. Én azonban leginkább azon csodálkozom, miképpen telepedhetett meg ekkora gazdagság ilyen a szegénységben.

Evangelium Tamás szerint, 29. log.

Fordította Buji Ferenc

